

RAZVOJ POKLICEV NA PODROČJU TRAJNOSTNEGA URBANIZMA – PRIMER TRAJNOSTNIH SOSESK**

Povzetek. Članek obravnava razvoj poklicev na področju trajnostnega urbanizma. V ta namen so analizirani primeri trajnostnih sosesk: Hammarby Sjöstad (Stockholm), Vauban (Freiburg) ter GWL Terrein (Amsterdam). Uvodoma je predstavljena problematika razumevanja delovanja poklicnih skupin, njihovih kompetenc in poklicne profesionalizacije, ki ji nato sledi empirična analiza konkretnih že delujočih trajnostnih sosesk. Na podlagi analize in interpretacije ugotovitev so podana konkretna priporočila za razvoj poklicev in človeških virov na področju trajnostnega urbanizma v slovenskem in evropskem prostoru. Pri tem izhajamo iz izhodišča, da trajnostni urbanizem, ki rešuje tako prostorske kot socialne, kulturne in ekonomske težave, zahteva ustrezno zastopanost med družboslovnimi, naravoslovnimi in tehničnimi poklici.

Ključni pojmi: poklici, trajnostni urbanizem, trajnostne soseske, Hammarby Sjöstad, Vauban, GWL Terrein

Uvod

V zadnjih desetletjih se razvoj poklicev v Evropi in Sloveniji srečuje s hitrimi spremembami. Te povzročajo tekmovanje za pristojnosti nad izvajanjem in vodenjem delovnih procesov med poklici kot tudi nove izzive in prilagoditve pri razvoju kompetenc v procesu formalnega izobraževanja, dodatnega usposabljanja ter učenja ob delu. V teoriji te procese opisujemo kot problem ujemanja med pričakovanimi in dejanskimi kompetencami oz. »neujemanja kvalifikacij« (Allen in Van der Velden, 2001; Green in Zhu, 2010). V primeru horizontalnega (ne)ujemanja kvalifikacij govorimo, ko je oseba ustrezno kvalificirana, vendar ne za določeno področje dela, v primeru vertikalnega neujemanja pa, ko je oseba za določeno področje ustrezno kvalificirana, ni pa na ustrezni ravni. V zadnjem desetletju opisano problematiko pogosto ugotavljajo raziskave in študije s področja prehoda

* Dr. Matjaž Uršič, docent, Fakulteta za družbene vede, Univerza v Ljubljani, Slovenija; dr. Samo Pavlin, izredni profesor, Fakulteta za družbene vede, Univerza v Ljubljani, Slovenija; dr. Primož Medved, raziskovalec, Fakulteta za družbene vede, Univerza v Ljubljani, Slovenija.

** Izvirni znanstveni članek.

mladih diplomantov na trg dela oziroma študije zaposljivosti in zaposlovanja (npr. Allen in drugi, 2011; Pavlin, 2014) kot tudi avtorji na področju sociologije dela oziroma profesionalnih skupin (npr. Evetts, 2011). V tem članku opisano problematiko obravnavamo z vidika »trajnostnega urbanizma« oz. v kontekstu »aplikacije, prenosa trajnostnega razvoja v načrtovanje, urejanje prostora« (Farr, 2008: 17) na primeru trajnostnih sosesk.

Konceptualne nejasnosti poklicnih skupin močno vplivajo na področje trajnostnega urbanizma. Za celostno uresničevanje koncepta trajnostne razvojne paradigme je namreč potreben razvoj novih kompetenc znotraj obstoječih poklicev kot tudi generiranje delovnih timov, ki jih sestavljajo pripadniki različnih poklicev. Le na ta način so lahko namreč načrtovalske in upravljske institucije v polju trajnostnega razvoja uspešne (Kos, 2002). Zasnova in upravljanje trajnostnih sosesk kot praktične oblike trajnostnega urbanizma sta tudi konceptualna izziva, povezana z oblikovanjem novih kvalifikacij, novih izobraževalnih programov kot tudi s formiranjem novih poklicnih struktur. Na primer Moore in drugi (2015) so s pregledom različnih virov identificirali vsebine v podiplomskih programih, povezanih s trajnostnim razvojem, in ugotovili potrebo po integraciji različnih ekoloških, gospodarskih in družbenih vsebin. Pri tem so posebej izpostavili problematiko trenj med globalnimi in lokalnimi vsebinami ter problemi.

Ta trenja se v izobraževalnem sistemu pogosto odražajo v razlikah med splošnimi in poklicno specifičnimi znanji. Gre za t. i. predpostavko funkcionalnega pristopa pri kroženju znanja, ki temelji na dveh vidikih. Prvi vidik zagovarja tezo, da se reševanje realnih družbenih problemov odraža v utrjevanju in generiranju tistih poklicev, ki družbene probleme prek ustvarjanja, širjenja in uporabe poklicnega znanja najbolje rešujejo (Lundvall, 2001; Freidson, 2001). Proces ustvarjanja, širjenja in uporabe znanja močno transformira obstoječe poklice ali pa jih celo spremeni do take mere, da lahko govorimo o nastanku novih poklicev.

Drugi pristop pa izhaja iz teze, da je generiranje novih poklicnih struktur v celoti družbeno determiniran konstrukt, ki ga ne generira toliko potreba po reševanju problema, temveč bolj poklicna skupina sama (Larson, 1977). V tem primeru poklicna skupina izrablja reševanje družbenih potreb za utrjevanje lastnih poklicnih pozicij. Proces, kako različne poklicne skupine tekmujejo za isto področje dela, je s konceptom poklicnih pristojnosti (angl. *jurisdiction*) opisal Abbott (1988). Sklepamo, da področje trajnostne razvojne paradigme v nekaterih primerih odpira poligon za trenja znotraj polja poklicnih pristojnosti. Različne poklicne skupine poskušajo zamejiti reševanje problemov na področju trajnostnega razvoja s svojimi vsebinami, praksami in konvencijami. Na ta način se razmerja med poklicnimi skupinami v okviru nacionalnih ali regionalnih trajnostnih projektov primera odrazijo na podlagi prioritet in partikularnih pogledov odločevalcev in so

selektivno opredeljene kot relevantne (Peck in Theodore, 2010: 171). Zaradi tega relativno podobne primere reševanja problemov trajnostnega razvoja rešujejo zelo različne poklicne skupine.

Predpostavljamo, da trajnostni urbanizem, konkretno načrtovanje in gradnja trajnostnih sosesk ustvarjajo potrebo po oblikovanju novih poklicnih znanj in poklicev. V praksi gre pri tem za izredno kompleksne procese. Poskusi formiranja poklicnih skupin in pripadajočih znanj za oblikovanje trajnostnih sosesk – še posebej na univerzitetni ravni – trčijo ob številne izzive. To nas ne preseneča, saj trajnostni razvoj po svoji definiciji zahteva pluralnost znanj in poklicnih profilov. Težava nastane, ko nad določenim področjem dela poskuša prevladati le en poklic ali poklicna skupina.

V tem kontekstu se članek ukvarja z vprašanjem heterogenosti poklicnih kompozicij v treh primerih uveljavljenih trajnostnih sosesk. Na tej podlagi bomo podali razmišljanja o kadrovskem in izobraževalnem razvoju za uveljavljanje trajnostnega urbanizma oz. konkretno načrtovanja trajnostnih sosesk v Evropi in Sloveniji. Vprašali se bomo, ali so »kadri«, ki se profesionalno ukvarjajo z načrtovanjem in urejanjem prostora, dovolj dobro podkovani za »implementacijo« trajnostnih urbanih rešitev. Polje svojega proučevanja bomo omejili predvsem na analizo horizontalnega uveljavljanja poklicev, manj pa na zahtevnost njihovega dela. Članek bo uvodoma predstavil problematiko razumevanja delovanja poklicnih skupin, poklicne profesionalizacije in nadaljeval z analizo konkretnih primerov.

Vprašanja, povezana z razvojem poklicnih pristojnosti in profesionalizacije

Da bi lahko ustrezno obravnavali proces razvoja poklicnih pristojnosti v trajnostnem urbanizmu, bomo najprej opredelili pojem poklica in sodobne trende v polju poklicne profesionalizacije. Kot bomo pokazali v nadaljevanju, na področje trajnostnih urbanih sosesk in prostorskorazvojnih institucij vstopajo poklici različnih izobrazbenih nivojev s področij urbanizma, sociologije in politologije (oziroma sorodnih družboslovnih znanj), arhitekture, ekonomije (predvsem bančništva in financ), gradbenega inženiringa, komunikologije (marketing), prometnih ved, pravnih ved ter urbanega inženiringa idr.

Pojem »poklic« izvira iz latinščine in je povezan s poklicanostjo ter tradicionalno označuje pripadnost določenemu družbenemu sloju in osvojeno formalno izobrazbo (*voco*) na eni strani ter delo, ki ga oseba opravlja oziroma »zaseda« (*occupo*), na drugi (Kramberger, 1999). Že od srednjega veka naprej se tako pojem poklic nanaša na opredelitev določene družbeno-ekonomske skupine, v kateri posamezniki opravljajo podobne delovne naloge, iz česar izhajajo tudi njihove druge skupne značilnosti, kot so identiteta,

status, višina plačila in biološki cikel. Na podlagi zgodovinskih, tehnoloških, ekonomskih, kulturnih in socialno-psiholoških osebnih in strukturnih dejavnikov se je tako v zvezi z najbolj trajnimi poklici skozi čas izoblikovala relativno trdna zgradba, ki je povezana z ugledom in močjo, predvsem pa z varovanjem uporabe poklicnega znanja (prav tam). V teoriji poklicne profesionalizacije razlikujemo funkcionalističen pristop k razumevanju nastajanja poklicnih struktur, pri katerem kvalificiranje pripadnikov poklicne skupine poteka na podlagi sposobnosti reševanja določenih problemov, ter kritično-ideološki pristop, pri katerem za opravljanje določenega dela in nagrade, ki iz tega dela izhajajo, tekmujejo različne poklicne skupine (Pavlin, 2007).

Tradicionalno razumevanje poklica kot jasno opredeljene, institucionalizirane osnove za družbeno delitev dela, na kateri temeljijo identifikacija, strukturiranje in alokacija delovnih mest na nekaterih področjih družbenega delovanja, zaradi hitrega tehnološkega razvoja ni več najbolj ustrezno. Znanje se v nekaterih sektorjih spreminja tako hitro, da njegovo kodiranje v poklice ni več najbolj enostavno (Lundvall, 2001). Poklic tako postaja pogosto heterogena in vedno bolj individualna kategorija, v kateri je ravnoesje med delom in izobraževanjem vse bolj razgibano, vse večja pa je tudi vloga situacijskega učenja, s katerim se posameznik srečuje pri svojem delu in pomeni neposreden odziv na zahteve dela. Ob tem se odpirajo polemike o vlogi formalnega izobraževanja, ki je na eni strani deležno očitkov o ohranjanju poklicnih monopolov, na drugi strani pa še vedno izpolnjuje in ohranja stabilnost družbene delitve dela in izobraževalnega procesa. Pri tem se poklicne strukture soočajo z vse večjimi izzivi ohranjanja relevantnosti. Področje trajnostnega urbanizma tako predstavlja tipično področje dinamičnega spreminjanja delovnih nalog in sprememb znotraj določene poklicne skupine kot tudi kreiranje t.i. poklicne »kompozicije« oz. skupka poklicev, ki determinirajo družbeno delovanje na omenjenem področju.

Poklice lahko v grobem kategoriziramo glede na stopnjo profesionaliziranosti. Nekateri poklici nimajo natančno predpisane izobrazbe ali drugih posebnih zahtev (npr. taksist), na drugi strani pa so visoko regulirani poklici, ki poleg točno določene izobrazbe lahko zahtevajo še pridobitev posebnih certifikatov (npr. zdravnik). Poklice, ki so povezani predvsem z intelektualnim delom in v družbeni delitvi dela zavzemajo osrednja mesta, imenujemo profesije. Te temeljijo na visoki stopnji organiziranosti in reguliranosti, zahtevajo visoko stopnjo formalne izobrazbe in akterjem pri delu omogočajo visoko stopnjo avtonomije (Svetlik, 1999). Avtonomija je mestoma povezana tudi z ekskluzivnim dostopom do javnih sredstev, ki temelji na družbeno priznanem monopolu nad izvajanjem profesionalne dejavnosti, legitimnost delovanja pa temelji na sprejetih kulturnih vrednotah in normah. Hkrati profesije predstavljajo tisto institucijo oziroma družbeno skupino, ki prek svojega družbenega vpliva in vloge v državnem aparatu te kulturne

vrednote in norme tudi oblikuje in določa. V okviru izvajanja profesionalne dejavnosti daje profesiji legitimnost visoka raven teoretskega znanja, ki se za razliko od manj profesionaliziranih poklicev prenaša na univerze. Vloga teoretskega znanja pa je tukaj dvojna, saj po eni strani zagotavlja ustrezno pripravljenost posameznika na izvajanje profesionalne aktivnosti, po drugi strani pa v izobraževalnem procesu predstavlja mehanizem selekcije, ki omogoča nadzor nad številom članov profesije (Freidson, 2001).

Namreč, ko govorimo o profesionalizaciji poklicev, velja – skladno s sociološko teorijo – izpostaviti njene glavne atribute. Med njimi ima osrednje mesto *praktično poklicno znanje*, ki ga najbolj preprosto lahko opišemo kot tisto znanje, ki ga pripadniki poklicne skupine uporabljajo in ustvarjajo pri delu. Ustvarjanje, širjenje in uporabo poklicnega znanja najbolj celostno zajame koncept procesov socializacije, eksternalizacije, kombinacije in internalizacije, ki govori o pretvorbi tihega in izraženega znanja (Nonaka in Takeuchi, 1995). Praktično poklicno znanje je povezano s *poklicno (samo) regulacijo*, ki odraža poklicni monopol, poklicno moč, relevantno zakonodajo, institucionaliziranost izobraževalnih programov ipd., poleg te pa še poklicno identiteto, identifikacijo in etiko (Pavlin, 2007).

V zadnjih desetletjih se po mnenju Freidsona (2001) profesionalizem in profesionalno delo srečujeta z novodobnimi izzivi. Prvič, profesionalne storitve se depersonalizirajo, fragmentirajo, birokratizirajo in standardizirajo, zaradi česar se spreminja njihova narava. Drugič, zaradi krčenja javnih sredstev se profesionalno znanje vse bolj omejuje na trenutne potrebe politike in zasebnega kapitala, s čimer se zmanjšuje pomen in vrednost teoretičnega znanja. Tretjič, zaradi zanemarjanja teoretičnega znanja se izgubljata ideološka in kulturna komponenta profesionalizma – ali pa se ta v primeru novonastajajočih področij sploh ne moreta vzpostaviti. Težava je v tem, ker se brez teoretičnega znanja kot tudi brez ideološke in kulturne komponente profesionalizma težko vzpostavi stabilna profesionalna struktura dela. Omenjena problematika je še posebej aktualna na novih področjih družbenega delovanja.

V tem kontekstu velja omeniti opozorila nekaterih avtorjev, ki se sprašujejo do kakšne mere lahko na novih področjih družbenega delovanja o profesionalizaciji sploh še lahko govorimo v klasičnem smislu, saj je definiranje reševanja problemov močno pogojeno s parcialnimi interesi politik, kapitala in menedžerskih struktur (Cooper et al., 1996; Freidson, 2001; Tolberts, 2005; Hinings, 2005). Kljub tem trendom se vzpostavljane poklicne strukture večinoma še uspešno upira procesom deprofesionalizacije. Poklicne in profesionalne strukture na uveljavljenih področjih ostajajo nosilci profesionalnega znanja v smislu, kot ga je opredeljeval Abbott (1988). Prek procesa družbenega zamejevanja poklicne skupine povezujejo vsebino (poklicno znanje) in formo (organiziranost, status, moč) poklicnega dela:

Osrednji fenomen profesionalnega življenja predstavlja povezava med profesijo in njenim delom, povezava, ki jo bom poimenoval zamejitev (angl. jurisdikcija) oz. pristojnost. Analiza profesionalnega razvoja je tako izražena v analizi te povezave, ugotavljanju, kako je nastala, kako deluje, kako se krepí prek formalne in neformalne družbene infrastrukture in kakšno je njeno zgodovinsko ozadje (Abbott, 1988: 20).

Redistribucijo nalog oziroma »medpoklicne pristojnosti« sročijo tehnološke ali družbene spremembe, ki se končno lahko odrazijo v novi poklicni organiziranosti. Ta pa omogoča rojstvo novih profesij (Abbott, 1987: 92–93) ali redefiniranje odnosov med obstoječimi profesijami na obstoječem ali novonastajajočem področju. Izhodiščni element profesij je profesionalno delo, in ne profesionalna organizacija, vendar pa smo v nekaterih primerih lahko pričali močni medsebojni prepletenosti. V »profesionalnih projektih« zmagujejo tisti poklici, ki uspejo uporabo praktičnega znanja zaščititi s formalnimi procesi in teoretskim univerzitetnim znanjem, kar v zahodnem svetu mestoma že lahko opazujemo na primeru urejanja trajnostnih sosesk (Moore et al., 2015).

Na teh teoretskih postavkah lahko identificiramo naslednje principe razvoja poklicev na področju trajnostnega urbanizma, konkretno pri načrtovanju in uvajanju trajnostnih urbanih sosesk ter prostorskorazvojnih institucij. *Prvič*, kompetence, na katerih temelji razvoj področja, so odvisne od reševanja dejanskih konkretnih tehnoloških in družbenih problemov, pri čemer združujejo tako lokalno »prenosljiva« in »mobilna« znanja kot tudi univerzalna in poklicno specifična. *Drugič*, dvojna narava nastajanja poklicnega polja, ki temelji na znanju, potrebnem za ohranjanje določenih problemov, kot tudi na utrjevanju formalnih poklicnih struktur, odpira možnost generiranja novih poklicev, hkrati pa širjenje in zamejevanje polja dela obstoječim poklicnim in profesionalnim skupinam. *Tretjič*, proces razvoja na področju trajnostnega razvoja pogosto temelji na kratkoročni promociji rezultatov, poskusih tržne naravnosti delovanja in promociji političnih tendenc. Zaradi tega je razvoj poklicne organiziranosti na področju implementacije trajnostnih urbanih sosesk postavljen pred dodatne izzive družbene refleksivnosti. Kos (1982, 2004) ob tem ugotavlja, da je problem še bistveno globlji, kot se zdi, saj zaradi »specifične distribucije politične moči in interesov, ki vplivajo na interpretacijo postopkov prostorskega načrtovanja« (2004: 83), prihaja do implicitne konfliktnosti ob vsakem poskusu uvajanja novih znanj oz. poklicev, ki skušajo reševati sporadične prostorske probleme, vendar jih uveljavljena prostorska stroka dojema kot tujek v ustaljenem mehanizmu prostorskega načrtovanja. In nadalje: »zaradi tega je zelo pomembna formalna in tudi neformalna moč, tj. katere družbene (gospodarske) skupine podpirajo določeno gledanje na problem« (ibid.), pri čemer prihaja do prestižnega neproduktivnega tekmovanja »za intelektualno jurisdikcijo kot

borbo za izključno kompetentnost sorodnih prostorskih strok«, opredeljuje Kos (ibid.).

Članek se osredotoča na analizo heterogenosti poklicnih kompetenc in na interakcijo različnih akterjev pri načrtovanju trajnostnih sosesk ter predvsem na identifikacijo specializiranih poklicnih skupin, ki sodelujejo pri grajenju trajnostnih sosesk. Hawkins in ostali (1975) ugotavljajo, da profesionalizacija poklicev v urbanističnih agencijah oz. oddelkih mestnih občin vpliva pozitivno na kakovostno izvedene urbanistične načrte, predvsem z arhitekturno-tehničnega vidika (Hawkins et al., 1975). Urbanistično načrtovanje in urejanje sta še vedno pod prevladujočim vplivom tehničnih upravljalско-birokratskih procedur. Čeprav v določenih primerih akademiki in raziskovalci drugih področij pridobivajo pomen, so še vedno podcenjeni generatorji sodobnega urbanizma (Mössner in Gomes de Matos, 2015). Prav primeri uvajanja trajnostnega urbanizma, konkretno trajnostnih sosesk, razširjajo polje urbanega načrtovanja zunaj običajnih institucionalnih okvirjev občin ter arhitekturnih birojev z vključevanjem samoorganiziranih entitet lokalnih urbanih skupnosti. Le-te v določenih primerih ponujajo širok spekter ekspertiz, ki dopolnjujejo tradicionalno arhitekturno načrtovanje in vzpostavljajo interdisciplinarno perspektivo trajnostnega urbanega planiranja, kar je pomembna novost v primerjavi z običajno prakso prostorskega načrtovanja.

Sistem prostorskega načrtovanja, v katerem se – kljub dobri razvitosti posameznih prostorskih strok – ohranja t.i. »neproduktivna, v določenih primerih celo destruktivna tekmovalnost« (Kos, 1982) med poklicnimi skupinami, ne izkorišča vseh svojih možnosti in potencialov, zavira sodelovanje med skupinami z različnimi kompetencami in posledično ne sledi dinamičnemu prostorskemu dogajanju, v katerem aktivno nastopajo različne skupine in posamezniki z raznovrstnimi kompetencami. Kljub temu da je bil problem premajhne inkluzivnosti pri reševanju prostorskih problemov v sociologiji prepoznan že pred desetletji (glej npr. Kos, 1982, 2002; Mlinar, 1983; Gantar, 1985; Kos, Gosar 2004), v formalnih postopkih prostorskega načrtovanja še vedno prihaja do neproduktivne tekmovalnosti oziroma spregleda interesov drugačnih (šibkejših) poklicnih skupin. Za načrtovanje in urejanje prostora je še vedno značilno delovanje, ki upošteva zgolj formalne tehnično urbanistične kriterije, kar naj bi skrajšalo proces implementacije projektov. Vendar pri tem zaradi zanemarjanja vsebinskih (družbeno-kulturnih) vidikov načrtovanja in urejanja prostora pogosto prihaja do zastojev in konfliktov, ki dejansko podaljšujejo proces implementacije in povečujejo stroške posegov v prostor (Kos, 2002).

Ob tem se poraja vprašanje, ali je tekmovalnost kot oblika primerjave med močnejšimi in šibkejšimi poklicnimi skupinami sploh sprejemljiva, saj omejuje pluralno razumevanje problematike ter ogroža razvoj prostorskega

sistema kot celote. Pri tej kritiki formalnih sistemov prostorskega načrtovanja ne gre za vprašanje ukinjanja tekmovalnosti med poklicnimi skupinami, temveč predvsem za odpiranje prostora za razpravo oz. dopuščanje reformulacije pravil, po katerih naj bi potekala vključevanje in integracija oz. povečevanje nujno prisotne heterogenosti poklicnih skupin pri prostorskem razvoju. S tega vidika je treba tekmovalnost definirati v razmerju do moči/šibkosti posameznih prostorskih strok in uvesti drugačne regulacijske mehanizme, ki bodo prerazporedili kratkoročne koristi, ki jih imajo posamezne poklicne skupine v škodo drugih na področju prostorskega načrtovanja.

Primerjalna študija izbranih primerov trajnostnih sosesk

V primerjalni analizi smo analizirali heterogenost strokovnih kompetenc nekaterih pomembnejših akterjev, ki so sodelovali pri načrtovanju, izvedbi in upravljanju treh evropskih trajnostnih sosesk: Hammarby Sjöstad (Stockholm), Vauban (Freiburg) ter GWL Terrein (Amsterdam). Za analizo smo izbrali trajnostne soseske, ki vpeljujejo inovativen način lokalnega udejstvovanja oz. organiziranja človeških virov. Izbrane trajnostne soseske so vzorčni primeri trajnostnega urbanega razvoja predvsem z vidika celovitosti aplikacije trajnostnega urbanizma.¹ V zadnjih letih se je pojavilo precej urbanih trajnostnih projektov (npr. t.i. Eco-labs), vendar so to prostorsko razmeroma majhni posegi (npr. pasivni blok, pasivna hiša itd.) z relativno omejenim rokom trajanja. Precej tovrstnih trajnostnih projektov je zamrlo po končanem (projektnem) financiranju. Naši izbrani primeri trajnostnih sosesk so zaradi svoje obstojnosti (zgrajene so bile v 90. letih) še toliko bolj relevantni in predstavljajo vzorčne modele mogočega na področju celostnega trajnostnega urbanizma.

Pri analizi sosesk se postavlja vprašanje, v kolikšni meri je heterogenost poklicnih kompetenc skupin, ki so sodelovale pri procesu načrtovanja, gradnje in upravljanja projektov, vplivala na uspešno implementacijo elementov trajnostnega razvoja v omenjenih trajnostnih soseskah. Na to vprašanje je seveda nemogoče dokončno odgovoriti zaradi številnih geografskih, zgodovinskih, ekonomskih, družbenih dejavnikov, ki vplivajo na konkretno raven trajnostnega urbanega načrtovanja in urejanja. Kljub temu pa raziskava o heterogenosti poklicnih kompetenc podpira diskusijo o pomembnosti interdisciplinarnih poklicnih skupin pri trajnostnem urbanem načrtovanju. S tem namenom bomo analizo poklicev v obravnavanih trajnostnih

¹ Eva Dalman, vodja urbanega projekta BO01 znotraj trajnostne soseske Western Harbour (Malmö), je v intervjuju ocenila, da sta se po letu 2000 v Evropi občutno zmanjšali ambicioznost in vnema za gradnjo celovitih trajnostnih sosesk. Pojavlja se ogromno ločenih manjših urbanih projektov pasivnih blokov, vendar ni več celovitih trajnostnih rešitev za večja urbana območja (za več kot 5000 ljudi), kot se je to pojavljalo v 90. letih v severni in zahodni Evropi (Dalman, 2014).

soseskah primerjali z zasnovo poklicev v prostorsko-razvojnih institucijah v Sloveniji. Čeprav imajo navedene institucije različne funkcije oz. delujejo z različnimi nameni, pa je primerjava smiselna. Analizirani primeri nazorno kažejo na samo zahtevnost uresničevanja trajnostnega razvoja v praksi, ki mora upoštevati vse kompleksnosti integracije okoljskih, socialnih, ekonomskih, kulturnih dimenzij trajnostnega razvoja (Passet, 1979; Paul, 2010; Paul et al., 2015). Skratka, neizbežno je povezovanje znanj in profilov različnih strok o prostoru ter intenzivna participacija oz. vključevanje uporabnikov, lokalnih deležnikov.

Analiza izbranih primerov

Trajnostna soseska Vauban je razvojni projekt »brownfield«, zgrajen na območju zapuščene francoske vojašnice. V začetku leta 1990 je občina Freiburg nameravala zgraditi zgoščene stanovanjske objekte na območju vojašnice Vauban (Daseking, 2013). Med načrtovanjem transformacije soseske je skupina mladih študentov (združeni v gibanju S. U. S. I.) zasedla prazno vojašnico Vauban in začela ustvarjati prve iztočnice za inovativno zeleno politiko lokalnega urbanega prostora. Skupina S. U. S. I. (v kasnejši fazi tudi v sodelovanju s neformalnim združenjem stanovalcev soseske – »Forum Vauban«) je vzpostavila dolgoročno socialno in okoljsko trajnostno vizijo celotne soseske (Sperling, 2002; Delleske, 2013). Danes je Vauban znan po svoji socialno-kohezivni lokalni skupnosti z močno lokalno identiteto, večstanovanjskih pasivnih blokih, zgrajenih po sistemu stanovanjskih zadrug (»Baugruppen«), po kooperativah sončne energije, inovativnih zelenih tehnologijah in skoraj popolni prepovedi uporabe avtomobilov v soseski. V Vaubanu danes na območju 41 hektarov živi približno 5000 ljudi.

V soseski GWL Terrein (Amsterdam) je bila že od samega idejnega začetka ustvarjena posebna organizacija lokalnih predstavnikov soseske Staatsliedenbuurt, ki je načrtovala večino trajnostnih elementov soseske (popolna prepoved avtomobilov, veliko javnih površin, skupnostni vrtovi itd.). Glavno družbeno in povezovalno vlogo v soseski je postopoma prevzela samoorganizirana posebna krovna organizacija GWL Terrein (sestavljena iz prebivalcev soseske), ki vodi in upravlja raznovrstne družbene dejavnosti (glej Tabelo 1) (Pos, 2015b). Upravljevec predstavlja referenčno točko za vse lokalne prebivalce, kadar naletijo na kakršenkoli stanovanjski problem. Leta 1989 je občinski okraj Amsterdama – Westerpark spremenil prostorsko namembnost območja nekdanjega občinskega vodnega podjetja »GWL Terrein« iz industrijskega v stanovanjsko območje. Kljub temu da je občina zgradila novo sosesko, je bila trajnostna vizija, arhitekturno načrtovanje dejansko celotno upravljanje soseske (in je še vedno) pod močnim vplivom lokalnih prebivalcev, ki so živeli v bližini GWL Terrein. Posebej izbrana

skupina lokalnih prebivalcev – aktivistov iz soseske Staatsliedenbuurt² je tudi nadzorovala vsak korak urbanega načrtovanja in izvajanja preoblikovanja soseske (Pos, 2015a). Danes je GWL Terrein ena redkih trajnostnih sosesk v Evropi, ki v praksi resnično, in ne samo deklarativno, izvaja politiko popolne neuporabe avtomobilov. Nova soseska ponuja številne javne odprte prostore, skupnostne prostore, parke z skupnim sadnim drevjem in male urbane vrtove, ki jih vzdržujejo prebivalci soseske (Pos, 2015a). Lokalni prebivalci organizirajo številne dejavnosti (glej Tabelo 1). V GWL Terrein živi 1400 prebivalcev na šestih hektarih.

Hammarby Sjöstad (Stockholm) je trajnostno naravnan projekt zgrajen na degradiranih poslovnih, industrijskih zemljiščih. Začetni zagon trajnostnega urbanega razvoja Hammarby Sjöstada se je zgodil v začetku leta 1990, ko se je povpraševanje po stanovanjih v Stockholmu hitro povečalo (Pandis Iverot in Brandt, 2011). Hammarby Sjöstad predstavlja vzorčen primer implementacijskega modela »od zgoraj navzdol«. Mesto Stockholm je v okviru mestne uprave za načrtovanje ustanovilo posebno projektno skupino za transformacijo Hammarby Sjöstada, ki je upravljala in nadzirala celotno preoblikovanje urbanega območja (Fraker, 2013). Soseska Hammarby Sjöstad, ki je bila sprva zamišljena kot »olimpijska vas« (v okviru kandidature Stockholma za olimpijske igre), je danes znana predvsem po »Hammarbyjevem eko ciklu integriranih okoljskih rešitev«.³ Ko bo v celoti končana, bo soseska Hammarby Sjöstad obsegala 11.000 stanovanjskih enot (na 160 hektarjih) za več kot 25.000 ljudi (City of Stockholm, 2007).

Vse tri soseske v svojih državah (Nemčija, Švedska, Nizozemska) predstavljajo demonstrativne trajnostne urbane projekte, ki ponujajo izvirne modele trajnostnega urbanizma. Vsi trije primeri trajnostnih sosesk so nastali na zapuščenih industrijskih/vojaških območjih, kar je zelo pogosta praksa v evropskem (trajnostnem) urbanizmu. Soseske se najbolj razlikujejo po implementacijskem modelu (od spodaj navzgor), kar ima pomemben vpliv tudi na strukturo akterjev in njihove strokovne kompetence pri gradnji in upravljanju soseske.

Analiza poklicnih kompetenc povezanih z implementacijo trajnostnih sosesk

V Tabeli 2 so prikazane ključne poklicne kvalifikacije akterjev, ki so sodelovali pri nastanku omenjenih primerov trajnostnih sosesk v fazi zasnove, vmesnem obdobju in fazi implementacije projekta. Pri tem je treba

² Soseska GWL – Terrein je del občinskega okraja Staatsliedenbuurt.

³ Trajnostna soseska uporablja inovativne tehnične rešitve za oskrbo z obnovljivimi viri energije ter posebne vakuumske naprave za recikliranje odpadkov (City of Stockholm, 2007).

Tabela 1: KLJUČNE ZNAČILNOSTI ANALIZIRANIH TRAJNOSTNIH SOSESK

	Vauban (Freiburg, Nemčija)	GWL Terrein (Amsterdam, Nizozemska)	Hammarby Sjöstad (Stockholm, Švedska)
Leto nastanka	1990	1989	1990
Povod za nastanek trajnostne soseske	Prazne vojašnice, odhod francoskih vojaških sil iz Freiburga,	Prazen industrijski obrat zaradi opustitve proizvodnje	Potencialna olimpijska vas – v okviru kandidature za olimpijske igre
Idejni začetniki	Skupina S. U. S. I (predvsem študenti, ki so prihajali iz različnih koncev regije)	Aktivisti Staatsliedenbuurt (brezposelni, študenti, delavci, ki so živeli v bližini novonastale soseske)	Občinska uprava Stockholma
Tipologija območja	Brownfield – opuščeno militaristično območje	Brownfield – opuščeno industrijsko območje	Brownfield – degradirana poslovna zona
Implementacijski model	»Bottom-up«: pristop od spodaj navzgor Od spodaj navzgor pristop v prvi fazi; v drugi fazi razvoja soseske je imela glavno vlogo pri načrtovanju občina Freiburg	»Bottom-up«: pristop od spodaj navzgor Od spodaj navzgor pristop v prvi fazi; v drugi fazi k projektu pristopijo manjši investitorji (mala lokalna gradbena podjetja)	»Top-down«: pristop od zgoraj navzdol
Začetni proces nastajanja trajnostne soseske	Kooperative (decentralizirano načrtovanje posameznih objektov v skladu z glavnim »master-planom«)	Mestna občina z lokalnimi prebivalci (centralizirano načrtovanje z nadzornim odborom aktivistov)	Občina (v celoti)
Naloge / zaposlitvene funkcije upravnika soseske	Upravljanje vseh dejavnosti in društev soseske	Skrb za tehnične funkcije soseske (oskrba stanovanj, popravila, urbani vrtovi itd.)	Kot sekundarna funkcija: upravljanje skupnostnih prostorov, izvajanje izobraževanj
Skupnostne prakse / aktivnosti uporabnikov/ stanovalcev/ zaposlenih/ prostovoljcev v soseski	Festival soseske, izobraževalni seminarji, razstave, dnevno varstvo, združenja za mladinsko delo, vrtec, družinske pobude, likovne delavnice, gledališče, koncerti, filmi, predavanja, tečaji joge, meditacije, združenje »Vauban brez avtomobila«, okoljska pobuda – Regiowasser, lokalni časopis Vauban Actuel, delovna skupina »Sosedsko delo« itd.	Poletni festival, nogometni turnirji, razstava slik, novoletna zabava, dnevi sajenja dreves, dan čiščenja soseske, dnevi pobiranja jabolk itd.	Poletni festival, okoljevarstvene pobude za dijake, omogočanje prostorov za društvo tabornikov, izobraževanje glede rabe vode in ravnanje z odpadki, zbiralna referenčna točka soseske za »posebne bio vrečke«, razstave in razprave za informiranje o energetskih vprašanjih
Formalizirano pogodbeno razmerje upravnikov sosesk (viri financiranja)	Občina Freiburg	Samoprispevek soseske GWL Terrein	Stockholm Water Company

Vir: lasten prikaz.

opozoriti, da so podatki zaradi kronološke perspektive in predvsem kompleksnega neformalnega poteka posameznih, zlasti začetnih faz implementacije projektov, ki niso zabeleženi v obliki pravno-formalnih dokumentov, relativno težko preverljivi. Kljub temu je iz intervjujev, zapisov, sekundarnih virov in drugih javno dostopnih podatkov mogoče identificirati ključne procese, znanja in človeške vire, ki so igrali odločujočo vlogo pri formiranju trajnostnih sosesk. V Tabeli 2 so tako najprej predstavljene neformalne in formalne interesne skupine, profili akterjev, uporabnikov, (potencialnih) stanovalcev, investorjev, pogodbenih delavcev in podjetij, ki so na različne načine povezani z procesom implementacije trajnostnih sosesk. Ob tem je potrebno omeniti, da je nekatere navedene profile oz. kadre težko umestiti v določene izobrazbene skupine zaradi odstopanj od slovenskega izobraževalnega sistema, ki na drugačen način določa strokovne nazive oz. interdisciplinarno ne povezuje posameznih prostorskih strok na takšen način in v takšni meri (npr. urbani inženiring in sociologija, urbano (gradbeno) inženirstvo in trajnostni razvoj) kot v državah, v katerih so nastali omenjeni primeri.

Ena izmed pomembnih ugotovitev, ki jo lahko razberemo iz Tabele 2, kaže na zelo pestro sestavo poklicnih skupin v zgodnji idejni fazi oblikovanja sosesk, v kasnejših fazah implementacije pa se struktura poklicnih kompetenc stabilizira, pri čemer lahko identificiramo posamezne manjše izjeme. Kot že omenjeno, je glede na kompleksnost in neformalen potek procesov, ki so v začetnih fazah botrovali nastanku trajnostnih sosesk, nemogoče v popolnosti oceniti moč oz. hierarhijo vplivov. Je pa mogoče na podlagi vhodnih podatkov, ki smo jo dopolnili z analizo opravljenih intervjujev⁴, oceniti katera poklicna področja oz. katera strokovna znanja so bila zaradi opisanega procesa oblikovanja trajnostnih sosesk bolj ali manj opazno navzoča po posameznih fazah za uspešno implementacijo projektov. Pri tem smo v Tabeli 2 posamezne prostorske stroke razporedili v tri skupine. V prvi skupini so bili močno opazni profili (+), v drugi srednje opazni profili (o) in v tretji manj opazni profili (-).

⁴ Opravljenih je bilo osem intervjujev. Vsi intervjuji so bili polstrukturiranega tipa. V aprilu 2013 je bila obiskana soseska Vauban (Freiburg), kjer so bili intervjuvani naslednji ključni akterji: Andreas Delleske (vodja nekdanjega skupnostnega društva Forum Vauban), Wulf Daseking (glavni mestni urbanist občine Freiburg), Sigrid Gombert (bivša dolgoletna urednica lokalnega časopisa soseske »Vauban Actuel«). Junija 2014 je bila obiskana trajnostna soseska Hammarby Sjöstad (Stockholm) in opravljeni intervjuji s Helene Wintzel (soustanoviteljico skupnostne platforme Hammarby Sjöstad »HS2020«), Bjornom Cederquistom (urbanistom/arhitektom občinske uprave mesta Stockholm) in Alanom Larssonom (nekdanjim evropskim komisarjem in vodjo lokalne skupnostne platforme soseske »HS2020«). V aprilu 2015 je bila obiskana soseska GWL Terrein (Amsterdam), kjer je bil opravljen intervju z Diegom Posom (predsednikom krovnega društva soseske GWL Terrein) in Jožo van Stigt (pobudnico razvoja trajnostne soseske in bivšo predstavnico občanov soseske GWL Terrein).

Tabela 2: PRISOTNOST STROKOVNIH ZNANJ POKLICNIH PODROČIJ GLEDE NA POSAMEZNE FAZE PROJEKTA

	Zgodnja, idejna faza (oblikovanja ideje)		Vmesna faza priprave projekta (priprava načrtov)		Faza implementacije (gradnja)	
Vauban (Freiburg, Nemčija)	Urbanizem	+	URB.	+	URB.	o
	Sociologija, politologija (zn. o družb.)	+	DRUŽ. VEDE	+	DRUŽ. VEDE	o
	Arhitektura /kraj. arhitektura	+	ARH.	+	ARH.	+
	Ekonomija (bančništvo, finan.)	o	EKON.	+	EKON.	o
	Gradbeni inženiring	+	GRADB.	+	GRADB.	+
	Komunikologija (marketing)	o	KOM.	-	KOM.	-
	Prometne vede	+	PROMET	+	PROMET	o
	Pravne vede	+	PRAVO	+	PRAVO	-
	Urbani inženiring (energetika, vodar., agronom., druga in- frastr.)	+	INŽ.	+	INŽ.	o
GWL Terrain (Amsterdam, Nizozemska)	URB.	+	URB.	+	URB.	o
	DRUŽ. VEDE	+	DRUŽ. VEDE	+	DRUŽ. VEDE	o
	ARH.	+	ARH.	+	ARH.	o
	EKON.	+	EKON.	o	EKON.	+
	GRADB.	o	GRADB.	o	GRADB.	+
	KOM.	-	KOM.	-	KOM.	-
	PROMET	+	PROMET	o	PROMET	-
	PRAVO	o	PRAVO	-	PRAVO	-
	INŽ.	+	INŽ.	+	INŽ.	+
Hammarby Sjöstad (Stockholm, Švedska)	URB.	+	URB.	+	URB.	+
	DRUŽ. VEDE	+	DRUŽ. VEDE	+	DRUŽ. VEDE	+
	ARH.	+	ARH.	+	ARH.	o
	EKON.	+	EKON.	o	EKON.	o
	GRADB.	-	GRADB.	+	GRADB.	+
	KOM.	o	KOM.	o	KOM.	-
	PROMET	o	PROMET	-	PROMET	S
	PRAVO	o	PRAVO	-	PRAVO	-
	INŽ.	+	INŽ.	+	INŽ.	+

Viri: Gaffney, Huang, Maravilla, Soubotin, 2007; Sperling, 2008; GWL Terrain Factsheet, 2015; Hammarby Sjöstad - CDB, 2015.

Na podlagi opazovanj in pridobljenih podatkov smo pridobili vpogled v razpon strokovnih kompetenc, ki so bile značilne za akterje v različnih fazah procesa načrtovanja trajnostnih sosesk. Pestrost kompetenc je ključna značilnost vseh faz načrtovanja sosesk. To je značilno za vse tri preučevane primere.

V procesu nastajanja trajnostnih sosesk je sodelovalo zelo veliko število različnih akterjev, ki so kljub različnim ciljem in interesom delovali skupaj in povezano. V prepleteni in kompleksni strukturi različnih akterjev se je kljub različnosti in občasnim manjšim konfliktom vzpostavil določen konsenz glede končne vizije oz. končnega načrta soseske, ki je prispeval k dejanski implementaciji proučevanih sosesk.

V procesu nastajanja trajnostnih sosesk je v vseh treh obravnavnih primerih imela seveda pomembno vlogo mestna uprava (predvsem prek urbanističnih oddelkov ter mestnih javnih podjetij – energetika, komunala itd.). Še posebej v soseski Hammarby Sjöstad, ki je nastala s pristopom »od zgoraj navzdol«, je bil glavni akter, tj. upravljavec, občina Stockholm. V primeru sosesk nastalih s pristopom »od spodaj navzgor« (Vauban in GWL Terrein) pa so imela v procesu implementacije ključne vloge raznovrstna lokalna društva (npr. gradbene kooperative rezidentov, društvo za sončno energijo, društvo za trajnostno mobilnost itd.), ki so bila zastopana prek posebnih krovnih institucij. Zelo pomembno funkcijo v obeh soseskah, nastalih s pristopom »od spodaj navzgor«, so imela neformalna aktivistična lokalna gibanja, ki so v bistvu sprožila trajnostno vizijo sosesk. V vsakem lokalnem društvu ali gibanju so aktivno delovali profesionalci raznih profilov, ki so nadgrajevali tradicionalne urbanistične veščine in hkrati sodelovali pri pojasnjevanju novega trajnostnega urbanizma. V trajnostnih soseskah (še posebej tistih nastalih s pristopom »od spodaj navzgor«) se je tako vzpostavila izredno kompleksna struktura različnih poklicev z različnimi izobrazbenimi profili in različnimi ekspertizami, ki je vplivala na celovit pristop in interdisciplinarno planiranje trajnostnih sosesk.

Razprava

Na treh primerih trajnostnih sosesk smo ugotovili veliko pestrost in heterogenost vključevanja različnih poklicnih skupin v vse faze procesa načrtovanja soseske. Posebej velja izpostaviti uravnoteženost tehniških in družboslovnih kompetenc. Izredno močno vlogo so v proučevanih primerih – poleg urbanizma, krajinske arhitekture in arhitekture – odigrale prostorske stroke, ki se intenzivno ukvarjajo socialno analizo, participacijo (vključevanjem) in komunikacijo z različnimi akterji. Gre zlasti za profesionalne skupine, ki obvladajo družboslovno znanje in veščine. Profesionalci z družboslovnimi kompetencami so sodelovali v vseh fazah implementacije projektov, zlasti močno pa v začetnih fazah snovanja projektov. Ugotovitve ne kažejo samo na njihovo aktivno vlogo v procesih snovanja in izvajanja projekta, temveč tudi na intenzivno prepletanje, povezovanje oz. soodvisnost različnih znanj o prostoru in enakopravno sodelovanje med bolj »tehnično« naravnanimi strokami in strokovnjaki z »družboslovnim« znanjem.

Neposredna primerjava pridobljenih rezultatov s Slovenijo sicer ni mogoča, saj v našem prostoru še nimamo izkušenj z uvajanjem trajnostnih sosesk. Kot smo nakazali, pa lahko domnevamo, da je pluralnost poklicnih kompozicij v slovenskem urejanju in načrtovanju prostora precej skromno prisotna. Temeljotov-Salajeva s sodelavci (2010: 139) je v analizi znanj, veščin in kompetenc zaposlenih v/pri organih javne uprave, ki so vsebinsko povezani s prostorskim urejanjem, ugotovila, da kot najpomembnejša znanja zaposleni navajajo urbanizem, komunalno infrastrukturo in gradbeno inženirstvo. To potrjuje pretežno tehnično razumevanje urbanizma, v katerem družboslovne stroke nastopajo zgolj obrobno in nimajo središčne vloge pri implementaciji vse bolj zapletenih prostorskih projektov. Izrazito prevladujoča navzočnost tehnicističnega vidika močno vpliva tudi na implementacijo trajnostnih vidikov procesa prostorskega načrtovanja.

Prostorske probleme je mogoče le izjemno redko reševati s preprostimi in formaliziranimi ukrepi. Vse bolj se kaže potreba po povezovanju skupin prebivalstva in načrtovalskih praks, ki prinašajo bolj »informirane odločitve« glede posegov v prostor (Kos, 2002). Načrtovanje trajnostno naravnanih prostorskih projektov je dojeto kot oblika posvetovanja in interaktivnega upravljanja, pri kateri se poskušajo uravnavati interesi med različnimi družbenoekonomskimi (političnimi, razrednimi, etničnimi, kulturnimi, kapital-skimi) skupinami. Zaradi občutljivosti in kompleksnosti trajnostnorazvojnih posegov naj bi se prostorski načrtovalci skušali čim bolj prilagoditi potrebam različnih skupin oziroma javnostim in pri tem upoštevati formalne postopke ter cilje urbanih politik, ki naj bi omejile negativne prostorske procese in pospeševale tiste, ki potencialno omogočajo legitimizacijo trajnostnih prostorskih projektov. S tega vidika je uporaba znanj, ki omogočajo boljše razumevanje in vzpostavljajo različne vzvode komuniciranja z lokalnimi prebivalci in uporabniki območij, nujen prvi pogoj ustreznega načrtovanja kakršnihkoli prostorskih posegov.

Predpostavke o omejenem dosegu participativnih mehanizmov v prostorskem načrtovanju delno pojasnjujejo tudi za mnoge presenetljivi radikalni odzivi in upori »civilne družbe«, ki se pojavljajo tako v Sloveniji kot tudi nekaterih drugih državah EU. Legitimizacija odločitev, ki jih sprejemajo obstoječi formalizirani, institucionalizirani sistemi glede posegov v prostor, je zelo pomembno vsebinsko in ne zgolj formalno vprašanje. Zakaj so nekatere družbene skupine pripravljene vse manj sprejemati (legitimizirati) odločitve formalnih sistemov prostorskega načrtovanja – kljub njihovi legalnosti oz. zakonskim podlagam, ki jim omogočajo sprejemanje takšnih odločitev? Za razumevanje te problematike je ključnega pomena, da se na področju trajnostnega razvoja redefinira oz. omeji neproduktivna tekmovalnost med strokami in še posebej v odnosu med naravoslovjem in družboslovjem.

V navezavi na problematiko nizke participacije akterjev in neupoštevanja

pestrosti poklicnih kompetenc v postopkih prostorskega načrtovanja Kos (2002: 21) opozarja, da se pri prostorskem načrtovanju pogosto zamenjuje kategoriji »legalnosti in legitimnosti« ali pa celo zmotno povezuje in umešča pod enoten sklop formalnega sistema prostorskega načrtovanja. Kos (ibid.) nadalje pojasnjuje, da je »v modernih družbah legalnost sicer formalno nujni, ne pa vedno zadostni pogoj za sprejemanje in predvsem uveljavljanje demokratičnih odločitev«. Če bi legalnost oz. normativna argumentacija zadoščala za implementacijo demokratičnih odločitev, potem v prostoru ne bi prihajalo do konfliktov in zastojev pri uresničevanju prvotno zastavljenih prostorskih načrtov. Odzivanja in nasprotovanja različnih družbenih skupin na posege v prostor nas napeljujejo na dejstvo, da številne sicer legalno sprejete odločitve glede posegov v prostor ne morejo biti implementirane zaradi nizke stopnje legitimnosti oz. premajhne podpore, premajhnega vključevanja (nezadostne participacije) in posledično opozicije s strani pomembnih akterjev (lokalnih, mnenjskih voditeljev) na specifičnih urbanih območjih. Zakaj prihaja do premajhne podpore in uporov lokalnih akterjev delno pojasnjuje prav premajhna zastopanost oz. nerazvita pluralnost različnih prostorskih strok, s katerimi bi lahko predvideli in zamejili določne probleme, ki se porajajo pri posegih v prostor. V procesih implementacije kompleksnih sistemov trajnostno naravnega prostorskega načrtovanja pridejo tovrstne razsežnosti (ne)sodelovanja še bolj do izraza oz. brez medsebojnega upoštevanja različnih akterjev in prostorskih strok postane proces implementacije trajnostnih urbanih sosesk zelo težko izvedljiv ali v najboljšem primeru pomanjkljiv.

Sklep

V članku ugotavljamo, da uvajanje in urejanje prostorskih vidikov trajnostnega razvoja, ki rešujejo tako prostorske kot družbene, kulturne in ekonomske težave, zahteva ustrezno zastopanost naravoslovno-tehničnih in družboslovnih znanj in veščin. Na podlagi analize izkušenj z načrtovanjem in gradnjo treh izbranih trajnostnih sosesk podajamo priporočila za nadaljnje raziskovanje in tudi konkretno implementacijo trajnostnega urbanizma. Eno ključnih meril nastajanja uspešnih trajnostnih sosesk je uravnoteženost razvojnih dimenzij, kar predpostavlja tudi uravnoteženost strokovnih kompetenc in poklicev.

Prvič, v kontekstu pluralizacije uporabe različnih poklicev za trajnostni urbanizem bi bilo smiselno opraviti analizo socialnih in ekonomskih problemov ter potreb ključnih akterjev sistema, pri čemer je glavna pozornost namenjena reševanju večdimenzionalnih ovir pri posegih v prostor. *Drugič*, identificirati bi bilo potrebno ključne družbene in tehnične elemente delovnega procesa, na podlagi katerih obstoječe poklicne skupine rešujejo

obstoječe prostorske probleme in procese. *Tretjič*, opraviti bi bilo potrebno analizo poklicev in njihovih kompetenčnih profilov. Pri tem bi bilo smiselno določiti opis delovnih nalog, opis kompetenc z njihovo gradacijo ter preveriti obstoječe fizične kot tudi družbene standarde uspešnosti. *Četrtrič*, smiselno bi bilo identificirati razhajanja med dejanskimi in pričakovanimi delovnimi procesi, kompetencami ter standardi uspešnosti. *Petič*, na podlagi razlik med dejanskim in želenim stanjem bi bilo smiselno identificirati razvojne potrebe ključnih delovnih procesov ter poklicnih skupin, ki sodelujejo v teh procesih. *Šestič*, izdelati bi bilo potrebno razvojni načrt, na podlagi katerega bi začeli s procesom povečevanja pestrosti obstoječe poklicne strukture akterjev sistema. To bi predstavljalo osnovo za vzpostavitev oz. nadgradnjo kvalifikacijskega sistema za poklicne skupine, ki bi kompetentno pospeševale trajnostni urbanizem.

Glede na to da je področje trajnostnega urbanizma relativno novo, lahko pričakujemo, da bodo procesi profesionalizacije poklicnih skupin dolgotrajni in odvisni tako od lokalnih kot globalnih trendov ter poskusov dominantnih poklicnih skupin, da ohranijo obstoječa hierarhična razmerja. Zato bi bila morda boljša, ne pa tudi najlažja pot, nadgradnja razvoja človeških virov na primerih analize dobrih praks v referenčnih evropskih okoljih. Začetnega poskusa v tej smeri smo se lotili v tem prispevku.

LITERATURA

- Abbott, Andrew Delano (1988): *The System of Professions: An Essay on the Division of Expert Labor*. Chicago; London: University of Chicago Press.
- Allen, Jim (ur.), Johan Coenen, Martin Humburg, Samo Pavlin (ur.), Peter Robert, Ivan Svetlik, Rolf K. W. van der Velden (ur.) (2011): *Competencies and Early Labour Market Careers of Higher Education Graduates in Europe*. Ljubljana: Faculty of Social Sciences.
- Allen, Jim in Rolf van der Velden (2001): *Educational Mismatches versus Skill Mismatches: Effects on Wages, Job Satisfaction, and On-the-Job Search*. Oxford Economic Papers 53 (3): 434–52.
- Cooper, David J., Royston Greenwood in John L. Brown (1996): *Sedimentation and Transformation in Organizational Change. The Case of Canadian Law Firms*. Organization Studies 17: 623–647.
- Evetts, Julia (2011): *A New Professionalism? Challenges and Opportunities*. Current Sociology 59 (4): 406–422.
- Farr, Douglas (2008): *Sustainable Urbanism*. Hoboken, New Jersey: Jon Wiley & Sons.
- Foth, Marcus in Barbara Adkinsor (2005): *A Research Design to Build Effective Partnerships between City Planners, Developers, Government and Urban Neighbourhood Communities*. The Journal of Community Informatics (2005). Vol. 2, Issue 2, pp. 116–133.
- Fraker, Harrison (2013): *Hammarby Sjöstad, Stockholm, Sweden*. V Harrison Fraker, *The Hidden Potential of Sustainable Neighborhoods: Lessons from Low-*

- Carbon Communities, 43–67. Island Press/Center for Resource Economics.
- Freidson, Eliot (2001): *Professionalism: The Third Logic*. Cambridge: Polity Press.
- Gaffney, Andrea, Vinita Huang, Kristin Maravilla, Nadine Soubutin (2007): *Hammarby Sjostad – Stockholm, Sweden: A Case Study*. Stockholm: CP249, Urban Design in Planning 2007.
- Gantar, Pavel (1985): *Urbanizem, družbeni konflikti, planiranje*. Ljubljana, Krt.
- Green, Francis in Yu Zhu (2010): *Overqualification, Job Dissatisfaction, and Increasing Dispersion in the Returns to Graduate Education*. *Oxford Economic Papers* 62 (4): 740–763.
- Hawkins, Brett W., Terry Kocourek, Donald Stacy in Richard A. Sweller (1975): *A Macro Analysis of the Effects of Planning Agency Professionalism on Municipal Planning Outputs*, *Journal of the American Institute of Planners* 41 (6), 419–424.
- Hinnings, Bob (2005): *The Changing Nature of Professional Organizations*. V Stephen Ackroyd et. al. (ur.), *The Oxford Handbook of Work and Organization*, 485–507. Oxford; New York: Oxford University Press.
- Kos, Drago (1982): *Usmerjanje družbenega razvoja, Teorija in praksa* 19 (7/8): 1046–1048.
- Kos, Drago, Lojze Gosar (1998): *Usklajevanje prostorskih vidikov v razvojnih strategijah vladnih resorjev*. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede, Inštitut za družbene vede, Center za prostorsko sociologijo, Urbanistični inštitut republike Slovenije.
- Kos, Drago (2002): *Praktična sociologija za načrtovalce in urejevalce prostora*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Kramberger, Anton (1999): *Poklici, trg dela in politika*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Larson, Magali S. (1977): *The Rise of Professionalism: A Sociological Analysis*. Berkeley: University of California Press.
- Larson, Magali Sarfatti (1977): *The Rise of Professionalism*. Los Angeles: University of California Press.
- Lundvall, Bengt-Åke (2001): *The Learning Economy: Some Implications for the Knowledge Base of Health and Education Systems*. V *Knowledge Management in the Learning Society*, 125–141. Paris: OECD.
- Medved, Primož (2015): *Avtonomna trajnostna soseska: družbenobivanski urbani model 21. stoletja? Primer soseske Vauban v Freiburgu*. *Teorija in praksa* 52 (1–2): 253–270.
- Medved, Primož (2016): *A Contribution to the Structural Model of Autonomous Sustainable Neighbourhoods: New Socio-Economical Basis for Sustainable Urban Planning*. *Journal of Cleaner Production* 120: 21–30.
- Mlinar, Zdravko (1983): *Usmerjanje družbenega razvoja in mobilizacija družbenih potencialov*. Raziskovalno poročilo, RSS, Ljubljana.
- Moore, Susan, Yvonne Rydin in Brian Garcia (2015): *Sustainable City Education: the Pedagogical Challenge of Mobile Knowledge and Situated Learning*. *Area* 47 (2): 141–149.
- Mössner, Samuel in Catarina Gomes de Matos (2015): *The hidden planners? Academic knowledge production and urban planning*. RC21 International

- Conference on The Ideal City: between myth and reality. Representations, Policies, Contradictions and Challenges for Tomorrow's Urban Life.
- Nonaka, Ikujiro in Hirotaka Takeuchi (1995): *The Knowledge-Creating Company: How Japanese Companies Create the Dynamics of Innovation*. New York; Oxford: Oxford University Press.
- Pavlin, Samo (2007): *Vloga znanja pri profesionalizaciji poklicev*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede (Znanstvena knjižnica, 59).
- Pavlin, Samo (2014): The Role of Higher Education in Supporting Graduates' Early Labour Market Careers. *International Journal of Manpower* 35 (4): 576–590.
- Peck, Jamie in Nik Theodore (2010): Mobilizing Policy: Models, Methods and Mutations. *Geoforum* 41 (2): 169–174.
- Sofie Pandis Iverot in Nils Brandt (2011): The Development of a Sustainable Urban District in Hammarby Sjöstad, Stockholm, Sweden? *Environment, Development and Sustainability* 213 (6): 1043–1064.
- Sperling, Carsten (2002): Sustainable Urban District Freiburg – Vauban. Dostopno preko <http://www.carstensperling.de/pdf/dubai-submission.pdf> (6. 2. 2017).
- Sperling, Carsten (2008): Freiburg-Vauban – From Military Area to Model District, Sustainable Neighbourhood Design – A Communicative Process. CABE Urban Design Summer School. Newcastle, Gateshead.
- Svetlik, Ivan (1999): Profesionalnost in kakovost v knjižničarstvu. *Knjižnica, Glasilo Zveze bibliotekarskih društev Slovenije* 43 (2/3): 7–18.
- Temeljotov-Salaj, Alenka, Ajda Fošner, Jerneja Jurca, Irena Karčnik, Irena Razpotnik, Lidija Dovgan-Žveglja (2010): Knowledge, Skills and Competence in Spatial Planning. *Urbani Izziv* 21 (1): 136–143.
- Tolbert, Pamela (2005): Introduction (to Occupations and Organizations). V Stephen Ackroyd et. al. (ur.), *The Oxford Handbook of Work and Organization*: 328–337. Oxford; New York: Oxford University Press.

VIRI

- CDB – China Development Bank (2015): Hammarby Sjöstad – An Urban Development Case Study of Hammarby Sjöstad in Sweden, Stockholm. CDB. Dostopno preko <http://energyinnovation.org/wp-content/uploads/2015/12/Hammarby-Sjostad.pdf> (5. 2. 2017).
- Dalman, Eva (2014): Osebni intervju. Lund.
- Daseking, Wulf (2013): Osebni intervju. Freiburg.
- Delleske, Andreas (2013): Osebni intervju. Freiburg.
- Gombert, Sigrid (2013): Osebni intervju. Freiburg.
- GWL Terrein (2015): GWL Terrein Factsheet 2. Dostopno preko <http://www.gwl-terrein.nl/files/factsheets/engels%20factsheet%20%20origins.pdf> (5. 2. 2017).
- GWL Terrein. GWL Terrein: an Urban Eco Area. Dostopno preko <http://www.gwl-terrein.nl/> (17. 12. 2015).
- Larsson, Alan (2015): Osebni intervju. Stockholm.
- Pos, Diego (2015a): (Prvi) Osebni intervju. Amsterdam.
- Pos, Diego (2015b): (Drugi) Osebni intervju. Ljubljana, Freiburg (pogovor prek spletne pošte in vprašalnika).